

První prokázané hnízdění poštolky rudonohé (*Falco vespertinus*) v České republice od roku 1973

*The first confirmed breeding of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) in the Czech Republic since 1973*

Ondřej Boháč

Kališnická 220/1, CZ-779 00 Olomouc; e-mail: bohac.ondra@seznam.cz

Boháč O. 2019: První prokázané hnízdění poštolky rudonohé (*Falco vespertinus*) v České republice od roku 1973. *Sylvia* 55: 117–121.

V příspěvku popisují první prokázané hnízdění poštolky rudonohé (*Falco vespertinus*) v České republice po roce 1973. V roce 2019 zahnízdil pár poštolek rudonohých v zemědělské krajině u obce Hrdibořice (Olomoucký kraj, kvadrát 6569) a úspěšně zde vyvedl pět mláďat. Ojedinelé zahnízdění poštolky rudonohé v České republice může souviset s nárůstem početnosti hnízdní populace v Maďarsku a na Slovensku, případně se souběžnou gradací hraboše polního (*Microtus arvalis*), který tvoří významnou složku potravy tohoto druhu.

*Here I describe the first confirmed breeding of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) in the Czech Republic after 1973. In 2019, a pair of the Red-footed Falcon bred in a rural landscape near Hrdibořice (Olomouc region, mapping square 6569), while five young successfully fledged. Such a unique breeding event of the Red-footed Falcon in the Czech Republic may correspond with an increase of the breeding populations in Hungary and Slovakia, as well as with a parallel population peak of the Common Vole (*Microtus arvalis*) – the important component of the Red-footed Falcon diet.*

Keywords: breeding distribution, faunistics, *Microtus arvalis*, rare species, rural landscape

Poštolka rudonohá obývá střední a východní Palearkt, přičemž střední Evropou probíhá západní hranice jejího hnízdního areálu (BirdLife International 2019). V České republice se vyskytuje pravidelně na průtahu, zvláště na podzimním, kdy do Česka pronikají především mladí ptáci pocházející pravděpodobně z hnízdišť ve východní Evropě (Hudec & Šťastný 2005). Podzimní průtah začíná v polovině srpna a vrcholí v první polovině září (Landsfeld & Šírek 2010, Chytil 2015, Kadava & Vrána 2015); poslední protahující ptáky lze pozorovat ještě po-

čátkem října (Cepák et al. 2008). Během návratu z jihoafrických zimovišť bývá poštolka rudonohá pozorována od poloviny dubna do konce května (Landsfeld & Šírek 2010, Chytil 2015, Kadava & Vrána 2015). V letech 1999–2009 bylo v České republice zaznamenáno 154 pozorování poštolek rudonohých, přičemž 70 % z nich pocházelo z jižní a střední Moravy (Landsfeld & Šírek 2010). Nejčastěji jsou pozorováni jednotliví ptáci, ojedinelé bylo zaznamenáno až 58 ex. na jedné lokalitě (17. 9. 2014, Klenovice na Hané, K. Poprach; viz ČSO 2019).

Poštolka rudonohá sporadicky hnízdila na území České republiky do 70. let 20. století; poslední prokázané hníždění bylo zjištěno v roce 1973 u Grygova (Hudec & Šťastný 2005, Landsfeld & Šírek 2010). Poté ještě následovalo několik záznamů nasvědčujících hníždění – poslední pozorování páru a později i mladých ptáků pocházejí z Olomoucka a Uničova v roce 1989 (Suchý 1989, Hudec & Šťastný 2005). Od té doby jsou záznamy z hnízdní doby jen sporadické (Hudec & Šťastný 2005, Landsfeld & Šírek 2010). V tomto článku popisují prokázané hníždění poštolky rudonohé (*Falco vespertinus*) v České republice v roce 2019.

V roce 2019 byly poštolky rudonohé pravidelně pozorovány na pomezí okresů Olomouc a Prostějov (Olomoucký kraj), cca do 20 km jižně od Olomouce. Nejdříve byly různými pozorovateli opakovaně zaznamenány na polích

u Hrdibořic (okres Prostějov, kvadrát 6569, 205 m n. m.), a to od 7. do 11. 5. v maximálním počtu 3 ex.; 3–4 ptáci zde byli zjištěni také 31. 5. (ČSO 2019). Dne 1. 6. jsme s T. Oplockým na stejné lokalitě pozorovali 4 ex. Dne 3. 6. jsem zde po svítání zjistil minimálně tři poštolky rudonohé neurčeného věku, které zřejmě nocovaly na drátech elektrického vedení. Až do 23. 6. se na stejném poli vyskytovali čtyři ptáci. V období 1.–23. 6. jsme s T. Oplockým na lokalitě odchytili a okroužkovali celkem pět poštolek rudonohých – jednu samici 2K, dva samce 2K a dva samce +2K (obr. 1). Opakovaně jsme pozorovali jednoho samce, jak odletá s potravou pokaždé stejným směrem. Po 23. 6. zarostlo pole kukuřicí a poštolky rudonohé již nebyly během tří následujících návštěv na této lokalitě pozorovány.

Dne 6. 7. jsem u Hrdibořických rybníků – 2 km od místa předchozích pozo-

Obr. 1. Dvě z celkem pěti odchytených poštolek rudonohých (*Falco vespertinus*) u Hrdibořic (Olomoucký kraj) v roce 2019 – samice v druhém roce života (2K; vlevo) a více než dvouletý samec (+2K; vpravo) při kroužkování 23. 6. 2019. Foto O. Boháč.

Fig. 1. Two out of five Red-footed Falcons (*Falco vespertinus*) captured near Hrdibořice (Olomouc region) in 2019 – a second year female (left) and more than second year male (right) at the date of ringing on 23 June 2019. Photo by O. Boháč.

rování a odchytů (kvadrát 6569, 209 m n. m.) – pozoroval samce poštolky rudonohé intenzivně útočícího na káni lesní (*Buteo buteo*) a motáka pochopa (*Circus aeruginosus*). Naletování samce na větší dravce jsem zde pozoroval i 11. 7. Samice seděla na stromu v remízu a samec na mě začal intenzivně naletovat, přičemž se ke mně přiblížil i na méně než 4 m. Pozoroval jsem také, jak samec předal potravu samici, která s ní nenápadně zamířila do porostu. Hnízdo – patrně po vráně šedé (*Corvus cornix*) – jsme s T. Oplockým objevili na suchém smrku ztepilém (*Picea abies*) přibližně 7 m nad zemí. Hnízdní strom byl součástí remízu o velikosti cca 0,5 ha. V blízkém okolí se nacházela pole s kukuřicí, pšenicí, ječmenem a mákem, a také linie vzrostlých listnatých stromů. Při další kontrole 15. 7. jsme na hnízdním stromě pozorovali dvě plně opeřená mláďata, z nichž jedno mělo na hlavě ještě zbytky prachového opeření. Dne 19. 7. jsme pozorovali všech pět mláďat

přeletujících v blízkosti hnízda (obr. 2). Pokus o odchyt mláďat a samice (samec byl kroužkován již 1. 6.; viz výše) nebyl úspěšný; mláďata ani rodiče na atrapu výra nereagovali. Dne 29. 7. byl naposledy zjištěn pár se čtyřmi mláďaty; od 1. 8. již ptáci nebyli pozorováni.

Poštolka rudonohá zahnízdila v ČR po téměř půlstoletí (viz Hudec & Šťastný 2005) a toto hnízdění bylo úspěšné. Zahnízdění mohlo souviset s dlouhodobým nárůstem početnosti tohoto druhu v sousedním Maďarsku a na Slovensku (Palatitz et al. 2015, Slobodník et al. 2017), ale i s gradací hraboše polního v roce 2019 (*Microtus arvalis*; ÚKZÚZ 2019), který je společně s větším hmyzem jednou z hlavních složek potravy poštolky rudonohé (Hudec & Šťastný 2005). Zvýšená potravní nabídka pozitivně ovlivnila hnízdění poštolky rudonohé i na Slovensku, kde byl v roce 2019 vyveden nejvyšší počet mláďat od roku 2004 (Ochrana dravců na Slovensku 2019).

Obr. 2. Dvě z pěti vyvedených mláďat poštolky rudonohé, Hrdibořice, 20. 7. 2019. Foto O. Boháč.

Fig. 2. Two out of five fledged young of the Red-footed Falcon, Hrdibořice, 20 July 2019. Photo by O. Boháč.

Hnízdění poštolky rudonohé na smrku nebylo v ČR dosud zjištěno, což však s ohledem na nízký počet v ČR zdokumentovaných hníždění (viz Hudec & Štátný 2005) není příliš překvapivé. Výběr druhu hnízdního stromu navíc závisí na lokálních podmínkách a preferencích druhů ptáků, jejichž hnízda poštolka rudonohá následně obsazuje. Smrk je v jiných regionech k hníždění běžně využíván (Glutz von Blotzheim & Bauer 1989). V České republice a na Slovensku byla hnízda poštolky rudonohé nejčastěji umístěna na trnovníku akátu (*Robinia pseudacacia*) nebo na topolech (*Populus* spp.; Hudec & Štátný 2005).

Zahníždění poštolek rudonohých poskytl příležitost k pozorování interakcí s dalšími druhy dravců. Ve vzdálenosti 570 m od hnízda poštolek rudonohých hnízdil pár luňáků hnědých (*Milvus migrans*; O. Boháč nepubl.). Lovíci luňáci byli zjištěni nejbližší 100 m od hnízda poštolek rudonohých, aniž by jimi byli napadáni. Naopak vůči výše uvedené káně lesní a motáku pochopí se poštolky rudonohé chovaly agresivně už ve vzdálenosti 300–400 m. Hnízda káně lesní ani motáka pochopa nebyla dohlédána, takže je pravděpodobné, že tyto dva druhy hnízdily ve větší vzdálenosti od hnízda poštolky rudonohé. Ptáci tudíž nemuseli být na vzájemnou interakci zvyklí, což mohlo být důvodem, proč poštolky na tyto dva druhy reagovaly agresivně.

Výskyt poštolky rudonohé v ČR zasluhuje v dalších letech zvýšenou pozornost. Podrobné informace o výskytu druhu v budoucnu odhalí, zda bylo zahníždění v roce 2019 ojedinělé, nebo zda souviselo se změnami rozšíření druhu ve střední Evropě.

Děkuji především Tomáši Oplockému za intenzivní spolupráci v terénu. Děkuji také Romanovi Slobodníkovi, se kte-

rým jsem konzultoval chování poštolek rudonohých na hnízdišti a jehož zkušenosti rovněž přispěly k objevu hnízda. V neposlední řadě děkuji Martinu Paclíkovi, Tomáši Bělkovi a Tomáši Divišovi za podnětné připomínky k rukopisu a Jaroslavu Kolečkovi za pomoc při psaní článku.

LITERATURA

- BirdLife International 2019: Species factsheet: *Falco vespertinus*. <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/red-footed-falcon-falco-vespertinus>. Navštíveno 16. 8. 2019.
- Cepák J., Klvaňa P., Škopek J., Schröpfer L., Jelínek M., Hořák D., Formánek J. & Zárybnický J. (eds) 2008: *Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky*. Aventinum, Praha.
- ČSO 2019: *Birds.cz – pozorování ptáků*. <http://birds.cz/avif>. Navštíveno 16. 8. 2019.
- Glutz von Blotzheim U. N. & Bauer K. M. 1989: *Handbuch der Vögel Mitteleuropas IV. Falconiformes*. Aula Verlag, Wiesbaden.
- Hudec K. & Štátný K. (eds) 2005: *Fauna ČR. Ptáci 2/I*. Academia, Praha.
- Chytil J. 2015: Početné soustředění poštolek rudonohých (*Falco vespertinus*) na střední Hané. *Zprávy MOS* 73: 30–32.
- Kadava L. & Vrána J. 2015: Poštolka rudonohá (*Falco vespertinus*) ve východních Čechách v roce 2014. *Panurus* 24: 21–28.
- Landsfeld B. & Šírek J. 2010: Výskyt poštolky rudonohé (*Falco vespertinus*) v ČR v letech 1999–2009. *Zpravodaj SOVDS* 10: 4–6.
- Ochrana dravců na Slovensku 2019: Ohrozené sokoly vyvedli 73 mláďat, mali dostatok potravy. <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/tlacove-spravy/r-2019/1488-ohrozene-sokoly-vyvedli-73-mladat-mali-dostatok-potravy>. Navštíveno 23. 8. 2019.
- Palatitz P., Fehérvári P., Solt S. & Horváth É. 2015: Breeding population trends and pre-migration roost site survey of the Red-footed Falcon in Hungary. *Ornis Hungarica* 23: 77–93.
- Slobodník R., Chavko J., Lengyel J., Noga M., Maderič B. & Baláz M. 2017: Trend in an isolated population of the red-footed fal-

con (*Falco vespertinus*) at the edge of its breeding range (south-western Slovakia). *Slovak Raptor Journal* 11: 83–89.

Suchý O. 1989: Výskyt poštolky rudonohé (*Falco vespertinus* L.) na Uničovsku. *Buteo* 4: 49–52.

ÚKZÚZ 2019: Extrémně silné výskyty hrabose polního v porostech obilnin. <http://eagri.cz/public/web/ukzuz/tiskovy-servis/>

tiskove-zpravy/x2019_extremne-silne-vy-skyty-hrabose-polniho-v.html. Navštíveno 30. 9. 2019.

Došlo 27. srpna 2019, přijato 14. října 2019.

Received 27 August 2019, accepted 14 October 2019.